

Karolina Mazur

Tytuł rozprawy doktorskiej: Umiejętności tekstotwórcze uczniów szkoły podstawowej w zakresie opowiadania z dialogiem

Słowa kluczowe: tekst, definicja tekstu, tekstologia, opowiadanie, kompetencja tekstotwórcza, kompetencja komunikacyjna, transformacje tekstowe

Wielu badaczy podkreśla, że podstawowym, kulturowym wyposażeniem każdego człowieka powinna być kompetencja tekstowa, czyli umiejętność tworzenia oraz odbierania różnych typów komunikatów. W związku z tym edukacja polonistyczna również musi być ukierunkowana na zdobywanie praktycznych umiejętności związanych z tworzeniem tekstów zróżnicowanych gatunkowo. Nie będzie to jednak możliwe bez podstawowej wiedzy o tekście, jako złożonej, wielowymiarowej jednostce języka i komunikacji, o jego strukturze oraz pragmatyce i operacjach tekstotwórczych. W związku z tym w pracy omówiono metodologię określaną jako tekstologia, korzystano również z genologii. Założenia naukowe tych orientacji badawczych pozwoliły na dokonanie analizy umiejętności tekstotwórczych uczniów w zakresie opowiadania z dialogiem. Podstawą materiałową zostały opowiadania napisane przez uczniów klas szóstych szkoły miejskiej i dwóch szkół wiejskich. Łącznie zanalizowano 130 opowiadań. Tego typu źródła wydały się być najbardziej wiarygodnymi w badaniach nad tekstem. Do tej pory całościowo przebadano jedynie umiejętność tworzenia rozprawki przez gimnazjalistów. W związku z tym podjęto badania mające celu ustalenie, jak szóstoklasiści radzą sobie z tworzeniem opowiadania z dialogiem. Wprowadzając termin *komunikacja tekstotwórcza*, zaakcentowano przede wszystkim proces tworzenia tekstu, czyli czynny aspekt kompetencji tekstowej jako zdolność do produkowania i odbierania wielorakich typów zdarzeń komunikacyjnych. Badając kompetencje tekstotwórcze szóstoklasistów, poddano analizie sposób realizacji wzorca gatunkowego opowiadania, uwzględniając przy tym: strukturę, czyli schemat tekstów, a więc: sygnały delimitacji, składniki ramy – początek i koniec, w tym tytuł opowiadania, wskaźniki orientacji w dyskursie – rozczłonkowanie tekstu na akapity i metatekst; aspekt poznawczy, a w jego ramach, realizację formy opisu przeżyć wewnętrznych w opowiadaniu oraz językowe środki wyrażania wartościowań. Podano także przykłady błędów językowych najczęściej popełnianych przez szóstoklasistów. Przeprowadzona analiza wypracowań wykazała, że szóstoklasiści mają problemy z doбором słownictwa używanego w sytuacjach oficjalnych oraz z właściwym zastosowaniem słownictwa adresatywnego; nieumiejętnie wprowadzają

dialog, zapominają o nadaniu tytułu swoim opowiadaniom albo przejmują ten, które został zaproponowany w treści polecenia. Uczniowie mają problem z właściwą budową opowiadań. Najczęściej brakuje w nich wstępu. Co wiąże się z tym, że nie przedstawiają bohaterów i nie wprowadzają w sytuację. Często wstępem jest dalsza część opowiadania, czyli rozwinięcie. Ponadto analiza uczniowskich wypracowań wskazuje na ubogie słownictwo nazywające tempo opisywanych wydarzeń. Bardzo często brakuje wzbogaconych opisów bohatera czy miejsca akcji, co sprawia, że opisywana historia nie jest barwna i nie przyciąga uwagi czytelnika. Świadczy to o niedostatecznym opanowaniu umiejętności opisu postaci czy opisu miejsca. Z badań również wynika, że uczniowie nie radzą sobie z budową akapitów. Bardzo często są one jednozdaniowe. W pracy podkreślono, że właściwy dobór ćwiczeń jest istotnym czynnikiem kształcenia kompetencji tekstotwórczych uczniów oraz zaproponowano odpowiednie ćwiczenia, które będą służyły kształceniu tej formy wypowiedzi. Zwrócono też uwagę na kształcenie umiejętności redagowania opowiadania z dialogiem w powiązaniu z kształceniem literackim w klasie szóstej. Przedstawione wyniki badań oraz propozycje dydaktyczne mogą przyczynić się do tego, aby nauka tworzenia tekstów była efektywniejsza. Należy jednak pamiętać, że kształcenie umiejętności budowania spójnych wypowiedzi jest procesem wieloetapowym. Jest to sprawność, której zdobycie wymaga wielu, często żmudnych, ćwiczeń. Zatem konieczne jest podejmowanie przez ucznia wysiłku redagowania różnych form wypowiedzi. Teksty każdorazowo powinny zostać sprawdzone i zrecenzowane przez nauczyciela oraz obudowane odpowiednimi ćwiczeniami korekcyjnymi.

Rzeszów, 20.05.2016r.

Kowalika Marcin